

Instrukcja dla obserwatorów - 2007

Mewa czarnogłowa

Monitoring Gatunków Rzadkich jest programem rozpoczętym w r. 2007 w ramach szerszego zadania Monitoring Ptaków Polski. Mewa czarnogłowa jest jednym z 7 gatunków ptaków objętych tym programem. Celem programu jest uzyskanie pełnego obrazu rozmieszczenia i liczebności populacji krajowej oraz śledzenie zmian liczebności mewy czarnogłowej w dłuższej perspektywie czasu. Wskazanie przyczyn bezpośrednich lub pośrednich zmian liczebności gatunku umożliwi podjęcie działań ochronnych ukierunkowanych na zmniejszenie wpływu negatywnych oddziaływań.

W niniejszym programie weźmie udział kilkunastu wykwalifikowanych ornitologów, którzy mają doświadczenie w tego typu liczeniach ptaków. Gwarantuje to uzyskanie wartościowych danych, zebranych w oparciu o powtarzalne i sprawdzone metody badań populacji ptaków.

Dotychczasowe materiały umożliwiają prześledzenie zmian liczebności populacji krajowej gatunku w ostatnich kilkunastu latach. Ze względu na ekspansję mewy czarnogłowej można się spodziewać wykrycia kolejnych stanowisk lęgowych.

W latach 2007-2008 kontrolami zostanie objętych ok. 30 stanowisk lęgowych znanych z lat poprzednich oraz kilkanaście potencjalnych miejsc gniazdowania mewy czarnogłowej w dużych koloniach śmieszki, wskazanych przez koordynatora w oparciu o następujące źródła informacji:

- baza danych stwierdzeń mewy czarnogłowej w Polsce prowadzona przez koordynatora krajowego;
- coroczne raporty Komisji Faunistycznej publikowane w Notatkach Ornitologicznych, zawierające wykaz stwierdzeń gatunków rzadkich;
- specjalistyczne strony www dostępne w Internecie, na których podawane są obserwacje ptaków i które będą poddane weryfikacji.

Stanowiskiem mewy czarnogłowej jest zarówno miejsce gniazdowania jednej pary, jak i kilkunastu par gniazdujących na jednym zbiorniku. W przypadku zespołu stawów rybnych za stanowisko uznaje się cały zespół zbiorników. Natomiast na środkowej Wiśle pomiędzy Kobylnicą a Pawłowicami stanowiskiem jest cały odcinek rzeki z licznymi wyspami, który posiada wyraźnie wyodrębniony i jednocześnie w miarę jednorodny charakter.

Obserwator otrzymuje: 1/ niniejszą instrukcję, 2/ karty stanowisk, 3/ wykaz stanowisk do skontrolowania w bieżącym sezonie, 4/ mapy z lokalizacją stanowisk, które kontroluje w danym sezonie.

Zalecenia dla obserwatorów

Mewa czarnogłowa najchętniej zasiedla doliny rzeczne, stawy rybne, zbiorniki zaporowe i żwirownie. Zakłada gniazda zwykle na wyspach stałych, zdecydowanie preferując kolonie lęgowe innych mew (szczególnie śmieszki) i rybitw.

Podczas wyszukiwania par lęgowych, oprócz charakterystycznego wyglądu ptaków dorosłych należy zwrócić uwagę na specyficzne głosy kontaktowe mewy czarnogłowej – nosowe „kłouł” wydawane z mniejszą częstotliwością niż u śmieszki. Zawołanie to da się słuchowo odróżnić od bardziej ostrego i wyższego głosu śmieszki. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że w dużych skupiskach głosy mew czarnogłowych mogą zostać zagłuszone ze względu na duże natężenie głosów innych mew i rybitw.

Terminy kontroli

Kontrole stanowisk lęgowych mewy czarnogłowej należy prowadzić **dwukrotnie w sezonie lęgowym w okresie 10-31 maj** tak, aby odstęp między 1. i 2. kontrolą wynosił przynajmniej 10 dni.

Należy podkreślić, że **tylko dwukrotna kontrola stanowiska (również potencjalnego) będzie uznawana za pełnowartościową.**

Pogoda

Warunki pogodowe wpływają na dokładność uzyskanych wyników obserwacji. Efektywność kontroli jest najmniejsza podczas pogody wietrznej, opadów czy mgły – dlatego nie jest wskazane prowadzenie prac terenowych w takich warunkach.

Zalecenia szczegółowe

1. Podczas pierwszej kontroli należy przeprowadzić bezpośrednią kontrolę stanowiska lęgowego. Niezbędne jest spenetrowanie całej kolonii w celu określenia kryterium gniazdowania poszczególnych par. Wskazane jest maksymalne ograniczenie czasu spędzonego w kolonii. W celu zminimalizowania ingerencji ze strony obserwatorów, przed wejściem obserwatorów do kolonii należy prowadzić obserwacje z odległości 100-400 m z wykorzystaniem sprzętu optycznego, w ciągu 1-2 godzin. Taka obserwacja umożliwi wstępną ocenę sytuacji, ewentualnie zlokalizowanie miejsc lęgów mewy czarnogłowej na wyspach. Ptaki dorosłe mogą być zauważone przede wszystkim w momencie zmiany partnera wysiadującego, zwykle co 2-3 godziny. Ptaki dorosłe mogą być również zauważone, gdy latają nad kolonią po spłoszeniu przez ptaki drapieżne lub obecność ludzi w pobliżu kolonii. Kontrola będzie prowadzona przez obserwatorów dobrze znających cechy niezbędne do identyfikacji jaj oraz piskląt mewy czarnogłowej (szczegółowa instrukcja z cechami identyfikacyjnymi u koordynatora programu).

Oprócz liczenia mew czarnogłowych, w trakcie 1. kontroli oceniamy liczebność innych mew oraz rybitw w kolonii z podziałem na gatunki. Dla mew (z wyłączeniem śmieszki) oraz rybitw należy policzyć dokładnie liczbę gniazd w kolonii. Śmieszkę w miarę możliwości liczyć dokładnie lub ekstrapolować (podając metodę liczenia).

2. Druga kontrola ma być uzupełniająca w stosunku do pierwszej i jej celem jest wykrycie par później przystępujących do lęgów. Również podczas tej kontroli prowadzona będzie bezpośrednia wizyta kolonii. Dla każdej pary należy określić kryterium gniazdowania (kryteria poniżej i na karcie stanowiska).

Przekazywania danych, standaryzacja zapisów

Wyniki kontroli zapisujemy na karcie stanowiska. Na jednej karcie należy notować obserwacje z jednego stanowiska lęgowego (definicja stanowiska patrz powyżej).

Zapisując wynik kontroli posługujemy się następującymi kryteriami lęgowości:

- O** - jednorazowa obserwacja pojedynczego ptaka w kolonii lęgowej
- P** - para ptaków obserwowana w kolonii lęgowej
- KT** - tokująca lub kopulująca para
- NP** - zaniepokojenie jednego ptaka lub pary wskazujące na obecność lęgu
- BU** - budowa gniazda
- WYS** - gniazdo wysiadywane
- JAJ** - gniazdo z jajami lub skorupy jaj w gnieździe
- PIS** - gniazdo z pisklętami
- MŁO** - młode poza gniazdem, Nielotne lub słabo lotne

Ważne jest **podanie informacji z tzw. kontroli zerowych**, kiedy w czasie kontroli stanowiska nie wykryto gatunku.

Siedlisko lęgowe charakteryzujemy wybierając odpowiednie opcje wpisane na karcie stanowiska. Jeśli na karcie nie ma odpowiedniej opcji (np. specyficzne siedlisko), należy podać jego charakterystykę. Informacje dodatkowe wpisujemy w uwagach.

Wypełnione karty stanowisk oraz mapy prosimy przesłać **do końca lipca**. Nadesłanie danych w tym terminie umożliwi sprawne opracowanie wyników i wydanie raportu. Zgromadzenie kompletnych materiałów i ich opracowanie będzie ważnym elementem naszej zespołowej pracy.

Bezpieczeństwo i zdarzenia losowe

Każdy z uczestników prac terenowych powinien zadbać o bezpieczeństwo swoje i innych osób. W przypadku ewentualnych wypadków w trakcie prowadzonych prac organizatorzy nie ponoszą za nie odpowiedzialności. Wejście na teren prywatny należy uzgadniać z właścicielem (szczególnie istotne podczas kontroli stawów rybnych, gdzie obserwator może być traktowany przez obsługę gospodarstwa rybnego jako potencjalny kłusownik).

Jeśli zdarzenia losowe uniemożliwią Tobie wykonanie liczeń (czy też jednego liczenia), bardzo prosimy o jak najszybszy kontakt z koordynatorem. W niektórych awaryjnych sytuacjach uda się wykonać liczenia przez innego obserwatora.

Zachowanie ciągłości liczeń w kolejnych latach na tych samych powierzchniach i wykonanych zgodnie z opracowaną metodą, jest kluczowe jeśli chodzi o wartość materiału oraz jego przydatność do opracowań.

Wszelkie wątpliwości dotyczące niniejszego programu w ramach Monitoringu Gatunków Rzadkich prosimy kierować na adres:

Monika Zielińska lub Arkadiusz Sikora: Zakład Ornitologii PAN, Nadwiślańska 108, 80-680 Gdańsk 40

**tel. (0-58) 308-07-59, fax (0-58) 308-09-82, e-mail: monicz@stornit.gda.pl,
sikor@stornit.gda.pl**

Monitoring Gatunków Rzadkich

(karta stanowiska)

Mewa czarnogłowa

Rok	Województwo		Obserwator
Nr stanowiska	Gmina		
Koordynaty	Nazwa najbliższej miejscowości – odległość		Adres pocztowy, e-mail, telefon
	Nazwa zbiornika		

(pomiąć wypełnianie szarych pól)

Wyniki kontroli

Numer kontroli	Data	Wynik
1.		
		Skład gatunkowy mew i rybitw w kolonii oraz liczba par poszczególnych gatunków:
2.		

Kryteria lęgowości:

- O** - jednorazowa obserwacja pojedynczego ptaka w kolonii lęgowej
- P** - para ptaków obserwowana w kolonii lęgowej
- KT** - tokująca lub kopulująca para
- NP** - zaniepokojenie jednego ptaka lub pary wskazujące na obecność lęgu
- BU** - budowa gniazda
- WYS** - gniazdo wysiadywane
- JAJ** - gniazdo z jajami lub skorupy jaj w gnieździe
- PIS** - gniazdo z pisklętami
- MŁO** - młode poza gniazdem, nielotne lub słabo lotne

Charakterystyka stanowiska

(zakreślić opcję i podać procent)

Typ zbiornika	Wielkość zbiornika (ha)	Otoczenie zbiornika (podać z dokładnością do 10%; otoczenie całego zbiornika =100%)	Roślinność wynurzona (podać z dokładnością do 10%; powierzchnia roślinności wynurzonej na całym zbiorniku =100%)
Oczko (do 1 ha)	do 1	Las	Szuwar trzcinowy
Jezioro	1,1-5,0	Łozowisko	Szuwar pałkowy
Starorzecze	5,1-10,0	Łąka	Pło torfowcowe
Rzeka	10,1-50,0	Zboże	Turzycowisko
Zbiornik zaporowy	50,1-100,0	Okopowe	Skrzypy
Staw	100,1-500,0	Łąka	Łozy
Rozlewisko	500,0-1000,0	Nieużytek	Sity
Torfianka	>1000	Nieużytek	Inne
Żwirownia	Dokładnie	Zabudowa	
Inne		Inne	

Penetracja wysp i wód do 100 m od wysp przez ludzi (opisać)	Uwagi (np. przyczyny porzucenia stanowiska, dodatkowa charakterystyka siedlisk)
Mała	
Średnia	
Znaczna	